

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ ĮSTATYMO NR. I-549 20 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymo 20 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Įstatymo projektas) siekiama spręsti situacijas, kai dėl įstatymų nustatytų ribojimų priešpensinio amžiaus asmenys su negalia, pasirinkę gauti išankstines senatvės pensijas vietoj negalios pensijų, praranda teisę gauti papildomas išmokas.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto rengimą inicijavo Seimo narys Edmundas Pupinis.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymas Nr. I-549 (toliau – Pensijų įstatymas) nustato, kad teisę gauti socialinio draudimo našlių pensiją (toliau – našlių pensija) turi:

1) sukakę senatvės pensijos amžių našlė arba našlys, neatsižvelgiant į jų amžių sutuoktinio mirties metu;

2) pripažinti asmenimis su negalia (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – nedarbingais ar iš dalies darbingais, iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidais) našlė arba našlys, jeigu jie atitinka vieną iš šių sąlygų:

a) buvo pripažinti asmenimis su negalia (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – nedarbingais ar iš dalies darbingais, iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidais) iki sutuoktinio mirties arba per 5 metus po sutuoktinio mirties;

b) buvo pripažinti asmenimis su negalia (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – nedarbingais ar iš dalies darbingais, iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidais) tuo metu, kai slaugė namuose mirusiojo vaikus (įvaikius) iki 18 metų, kuriems buvo nustatytas neįgalumo lygis, arba pripažintus asmenimis su negalia (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – neįgaliaisiais, iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidais), taip pat mirusiojo vaikus (įvaikius), kuriems nustatytas 75–100 procentų netekto dalyvumo lygis (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – 75–100 procentų netekto darbingumo lygis, iki 2005 m. liepos 1 d. – I invalidumo grupė), jeigu šiems vaikams (įvaikiams) neįgalumo lygis nustatytas arba šie vaikai (įvaikiai) buvo pripažinti asmenimis su negalia (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – neįgaliaisiais, iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidais), iki jiems sukako 18 metų.

Lietuvos Respublikos vienišo asmens išmokos įstatymas Nr. XIV-352 (toliau – Vienišo asmens išmokos įstatymas) teisę gauti vienišo asmens išmoką nustato pilnamečiams asmenims ir emancipuotiems nepilnamečiams asmenims, kuriems yra nustatytas 55 procentų ir mažesnis dalyvumo lygis (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – 55 procentų ir mažesnis darbingumo lygis, iki 2005 m. liepos 1 d. pripažintiems I, II ar III grupės invalidais), neįgalumo lygis arba kurie yra sukakę Pensijų įstatyme nustatytą senatvės pensijos amžių.

Taigi ir Pensijų, ir Vienišo asmens įstatymai nustato teisę asmenims su negalia gauti arba našlių pensiją, arba vienišo asmens išmoką. Ir našlių pensija, ir vienišo asmens išmoka yra papildomos išmokos, kurios gali būti mokamos su asmeniui priklausančia negalios (arba netekto darbingumo, arba invalidumo) arba senatvės pensija.

Praktikoje pasitaiko atvejų, kai priešpensinio amžiaus asmenys vietoj jiems priklausančios negalios (arba netekto darbingumo, arba invalidumo – priklausomai nuo šių pensijų skyrimo datos) pensijos pasirenka gauti išankstinę senatvės pensiją, nes ši yra didesnė už negalios (arba netekto darbingumo, arba invalidumo) pensiją.

Atsižvelgiant į išankstinių senatvės pensijų specifiką, išankstinės senatvės pensijos negali būti

skiriamos ir mokamos, jei asmuo yra draudžiamas privalomu socialiniu draudimu, turi draudžiamųjų pajamų ir (ar) gauna kitų pensijų ar pensinio pobūdžio išmokų. Todėl asmenys su negalia, norėdami gauti išankstinę senatvės pensiją, turi atsisakyti našlių pensijos ar vienišo asmens išmokos gavimo.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siūloma tikslinti Pensijų įstatymo 20 straipsnio 1 dalies 3 punktą, numatant, kad asmenims su negalia išankstinė senatvės pensija gali būti skiriama ir mokama kartu jiems priklausančia našlių pensija arba vienišo asmens išmoka.

Siūlomas pakeitimas panaikins Pensijų įstatymo nuostatų tarpusavio prieštaravimą, kai dėl pasirinktos kitos rūšies pensijos asmenys su negalia negali kartu gauti našlių pensijos arba vienišo asmens išmokos.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2023 m. gruodžio mėn. išankstines senatvės pensijas gavo 7301 asmuo, iš jų 1458 asmenys buvo pripažinti asmenimis su negalia. Priėmus Įstatymo projektą, dalis šių asmenų, kurie yra našliai, išsituokę arba nesudarę santuokos, įgytų teisę kartu su išankstine senatvės pensija gauti papildomą išmoką: arba našlių pensiją, kuri mokama iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto, arba vienišo asmens išmoką, mokamą iš valstybės biudžeto. Abi šios išmokos yra vienodo dydžio – 38,23 euro. Įstatymo priėmimas panaikintų skirtingą asmenų su negalia traktavimą, kai pasirinktos gauti pensijos rūšis lemia jų teisę gauti papildomą išmoką.

Neigiamų siūlomo teisinio reguliavimo poveikio nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai Priimtas įstatymas tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir verslo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios Papildomų teisės aktų priimti, keisti ar pripinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projektu naujos sąvokos nepateikiamos.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus Įstatymų projektai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos

konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisės normoms.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenys apie rodo, kad apie 75 procentai darbingo amžiaus asmenų su negalia gauna arba vienišo asmens, arba našlių pensiją: apie 7 proc. gavėjų gauna našlių pensiją, 68 proc. – vienišo asmens išmoką. Darant prielaidą, kad vienišų asmenų dalis priešpensinio amžiaus asmenų su negalia, pasirinkusių gauti išankstines senatvės pensijas, grupėje yra tokia pat, priėmus įstatymo projektą, teisę gauti našlių pensiją galėtų įgyti 100 asmenų, vienišo asmens išmoką – 987 asmenų. Lėšų poreikis, įvertinus prognozuojamą pensijų indeksavimą 2025 ir 2026 metais:

2024 m. (6 mėn., jei Įstatymo projektas įsigalios nuo 2024 m. liepos mėn.) – 227,3 tūkst. eurų iš valstybės biudžeto ir 23,4 tūkst. eurų iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto;

2025 m. – 476,8 tūkst. eurų iš valstybės biudžeto ir 49,1 tūkst. eurų iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto;

2026 m. – 498,2 tūkst. eurų iš valstybės biudžeto ir 51,3 tūkst. eurų iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymų projektus, nebuvo gauta specialistų vertinimų, rekomendacijų ir išvadų.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra „išankstinė senatvės pensija“, „asmuo su negalia“, „našlių pensija“, „vienišo asmens išmoka“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Seimo narys

Edmundas Pupinis